

XIV. — Λύσεις τῶν προεισηγημένων λόγων κατὰ τῆς
θείας γεννήσεως.

Ἐπει δὲ ἡ ἀλήθεια ψεῦδος ἅπαν ἐλαύνει καὶ διαλύει πᾶσαν ἀμφι-
βολίαν, λυτέον ἂν εἴη εὐθύς τὰ δοκοῦντα δυσχέρειάν τινα κατὰ τῆς θείας
ἐπάγειν γεννήσεως.

Αὐτίκα δῆλον γέγονεν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι νοερὰν ἐν τῷ Θεῷ
ὑποτιθέμεθα γέννησιν, ἀλλ' οὐ τοιαύτην οἷα ἐστὶν ἐν τοῖς ὑλικαῖς πράγμασιν,
ὧν ἡ γένεσις μεταβολή τις ἐστὶν ἀντικειμένη τῇ φθορᾷ, ἐπεὶ μηδ' ἐν τῷ
ἡμετέρῳ νῶ μετὰ τινος μεταβολῆς ὁ λόγος συλλαμβάνεται, οὐτ' ἀντικει-
μένην ἔχει φθορὰν, ἥτινι δὴ συλλήψει ὁμοίαν εἶναι τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ γέννησιν ἐκ τῶν εἰρημένων γέγονε δῆλον.

f. 152 Ἄλλ' οὐδὲ κατὰ πρόοδον ἀπὸ δυνάμεως εἰς ἐνεργειάν ἐστὶν ἡ τοῦ
Θεοῦ Λόγου γέννησις, ἀλλ' ὡς τὸ ἐνεργεῖα ὄν ἐκ τοῦ ἐνεργεῖα ὄντος πρό-
εἰσιν· οὐδὲ γὰρ ὁ ἐν ἡμῖν λόγος ἐκ τοῦ νοῦ πρόεἰσιν, εἰ μὴ καθόσον
ἐνεργεῖα ἐστίν. Ὁ δὲ θεῖος νοῦς αἰεὶ ἐνεργεῖα μόνον ἐστίν, καὶ οὐδέποτε
ἐν δυνάμει. Ὅθεν καὶ τοῦτο δῆλον, ὡς ἡ γέννησις οὐ κωλύει τὸν Υἱὸν
τοῦ Θεοῦ ἀληθῆ Θεὸν εἶναι ἢ ἀΐδιον κατὰ τὴν οὐσίαν. Ἀνάγκη μὲν οὖν
αὐτὸν συναΐδιον εἶναι τῷ Θεῷ, οὐ καὶ ἔστι λόγος· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ ἐνεργεῖα
νοῦς ποτε λόγου χωρὶς.

20 Ἄλλ' οὐδ' ἀνάγκη ἐν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ἕτερον εἶναι τὸ δεχόμενον,
καὶ ἕτερον τὴν ἐγγινομένην φύσιν· τοῦτο γὰρ ἐν ταῖς ὑλικαῖς γενέσεσι
συμβαίνειν ἀνάγκη, καθόσον ἡ τοῦ γεννωμένου ὕλη τὸ τοῦ γεννῶντος
ὑποδέχεται εἶδος. Ἡ δὲ θεία φύσις ἄυλος πάντη, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς
νοητῆς ἐκείνης γεννήσεως ὀλικῶς ὁ λόγος ἐκ τοῦ νοῦ τὴν αἰτίαν ἔχει, καὶ
25 ὅπου ἐκ τινος ὄλον τι πρόεἰσιν, οὐκ ἐστὶν ἐκεῖ ἀποδοῦναι τὸ δεδεγμένον,
καὶ ὃ δέχεται, ἀλλ' ὄλον τὸ προϊὸν ἐξ ἐκείνου ἐστὶν ὅθεν καὶ πρόεἰσιν.

Εἰ δὲ καὶ ἐν τῷ Θεῷ σχέσιν εἶναι τίθεμεν, ἀλλ' οὐχ ἔπεται εἶναι τι
ἐν τῷ Θεῷ ἔχον τὸ εἶναι ἠρτημένον ἑτέρου. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κτισμάτων
τὸ εἶναι τῶν σχέσεων ἕτερόν ἐστι τοῦ εἶναι τῆς οὐσίας· ὅθεν καὶ ἴδιον
30 ἔχουσι τρόπον τοῦ εἶναι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὡς καὶ τὰ ἄλλα συμβεβηκότα,
ὧν τὸ εἶναι προσκειμένον ἐστὶ τῷ εἶναι τῆς οὐσίας κακείνης ἠρτημένον,
διότι εἶδη εἰσὶν προσκειμένα τῇ οὐσίᾳ καὶ ἀρχὰς καὶ αἰτίας ἔχοντα τὰς
τῆς οὐσίας ἀρχὰς· καὶ οὐ μόνον τοῦ τῆς οὐσίας ἠρτηται εἶναι τὰ τοιαῦτα,
ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τοῦ εἶναι ἄλλου τινὸς ἐξωτερικοῦ. Ἄλλ' ἐν τῷ Θεῷ οὐκ
35 ἐστὶν ἕτερόν τι εἶναι ἢ τὸ τῆς οὐσίας· ὃ γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ, οὐσία
ἐστίν, καὶ ὡσπερ τὸ εἶναι τῆς σοφίας ἐν τῷ Θεῷ οὐκ ἠρτηται τῆς οὐσίας,
ἐπεὶ τὸ τῆς σοφίας εἶναι τὸ εἶναι ἐστὶ τῆς οὐσίας, οὕτως οὐδὲ τὸ εἶναι
τῆς σχέσεως. Οὐκ ἄρα διὰ τὸ σχέσιν εἶναι ἐν τῷ Θεῷ ἔπεται εἶναι τι ἐν
τῷ Θεῷ ἠρτημένον ἑτέρου, ἢ ἀτελεῖ τὰ θεία πρόσωπα εἶναι, διακρινόμενα.

σχέσεσιν· διὰ δὲ τοῦ ἐν τῷ Θεῷ ἐνότητα οὐσίας καὶ σχέσεων διάκρισιν εἶναι οὐδὲν κωλύει ἐν τῷ ἐνὶ Θεῷ ἀντικείμενα τινὰ εὐρίσκεισθαι, ἐκεῖνα δηλαδή, ἃ τῇ τῆς σχέσεως ἔπεται διακρίσει, ὡς τὸν γεννῶντα καὶ τὸν γεννώμενον, ἅπερ εἰσὶ πρὸς τι, καὶ τὸ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον, ἅπερ f. 152^v ὡς κατάφασις καὶ ἀπόφασις ἀντίκεινται. Ὅπου γὰρ ἐστὶ διάκρισις τις, ἡ ἀνάγκη καὶ τὴν τῆς καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως ἀντίθεσιν εἶναι.

XV. — Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ἔστιν ἐν τοῖς θεοῖς.

Πατρὶ δὲ καὶ Υἱῷ συναριθμοῦσι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὰ τῆς θείας Γραφῆς ῥητά, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον· „Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος“· καὶ ἐν τῇ Ἰωάννου πρώτῃ· „Τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον“. Μέμνηται δὲ ἡ Γραφή καὶ προόδου τινὸς αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται“.

15

XVI. — Τὰ δι' ὧν τινες ἐνόμισαν κτίσμα εἶναι αὐτό.

Ἐνόμισαν δὲ τινες κτίσμα εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πρῶτον μὲν διὰ τὸ ἀποστέλλεσθαι λέγεσθαι καὶ πέμπεσθαι· ὃ ταπεινοτέρου καὶ ἐλάττονος καὶ ὑποταγμένου εἶναι δοκεῖ.

20

Ἐτι, διὰ τὸ πολλαχοῦ τὸν Κύριον ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς ἐν ἰσότητι μνημονεύσαντα μὴ μνησθῆναι τοῦ Πνεύματος, ὡς δταν λέγῃ ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον· „Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱός“· καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ἴνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν“, ὧν ἐν τῇ γνώσει τὴν εὐδαιμονίαν ὀρίζεται· καὶ ὁ Ἀπόστολος, πολλαχοῦ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ μνημονεύων, οὐδὲν περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγει.

Ἐτι, τὸ θεῖον ἀκίνητον· περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγεται· „Πνεῦμα Κυρίου ἐπεφέρετο ἐπὶ τῶν ὑδάτων“· καὶ· „Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου“.

30

Ἐτι, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δίδοται τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν· „Δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν“· καὶ ἐν ταῖς Πράξεσιν· „Ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δίδωσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ“.

Ἐτι, ἢ τὴν αὐτὴν φύσιν λαμβάνει ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἢ οὐ τὴν αὐτὴν· εἰ οὖν τὴν αὐτὴν, γεννᾶται, καὶ υἱός ἐστιν ἄρα· εἰ δὲ οὐ τὴν αὐτὴν, κτίσμα ἄρα. Εἰ δὲ τὴν αὐτὴν φύσιν λαμβάνει ἄλλῃ τρόπῳ παρὰ τὸν Υἱόν, τοῦτο ἀδύνατον δοκεῖ· οὐ γὰρ ἐστὶν οἰκεῖον τῇ μιᾷ φύσει

10 Matth. 28, 19   12 I Ioh. 5, 7   14 Ioh. 15, 26   23 Matth. 11, 27
24 Ioh. 17, 8   29 Gen. 1, 2   30 Ioel, 2, 28   32 Luc. 11, 13

τὸ κοινωνεῖν αὐτῆς πλείοσι τρόποις τὰ μετέχοντα, καὶ οὕτω δοκεῖ μηδαμῶς τὴν θείαν φύσιν λαμβάνειν μήτε Θεὸς εἶναι ἀληθῆς. Αὕτη γέγονεν Ἀρείου δόξα κτίσμα μὲν λέγοντος τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, τὸ μέντοι Πνεῦμα ἔλαττον καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ αὐτοῦ διάκονον. Τούτῳ καὶ Μακεδόνιος ἠκολούθησεν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Πνεύματος λόγοις· τὸν γὰρ Υἱὸν μόνον τῆς αὐτῆς οὐσίας ἔλεγε τῷ Πατρὶ· ὅθεν | τινὲς τοὺς ἀπὸ Μακεδονίου καὶ ἡμιαρείους ἐκάλουν, ὡς ἐν μέρει μὲν Ἀρειανοῖς κοινωνοῦντας, ἐν μέρει δὲ διαφέροντας.

10 XVII. — Ὅτι Θεὸς ἐστὶν ἀληθῆς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἀλλὰ δείκνυται φανερωτάταις μαρτυρίαις τὸ Πνεῦμα Θεὸς εἶναι. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους λέγεται· „Ἡ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ μέλη ὑμῶν ναὸς ἐστὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος“· προειρήκει δὲ ὅτι „τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ εἰσιν“· μόνῳ δὲ τῷ Θεῷ καθιεροῦται 16 ναὸς, καὶ ἀδύνατον ἂν ἦν ναὸν εἶναι τοῦ Πνεύματος τὰ τοῦ Χριστοῦ μέλη, Θεοῦ ὄντος, ὡς δέδεικται, εἰ μὴ Θεὸς ἦν αὐτό.

Ἔτι, ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους λέγεται· „Ἡμεῖς ἐσμὲν ἡ περιτομή, οἱ Πνεύματι λατρεύοντες“· ἡ δὲ τῆς λατρείας δουλεία μόνῳ ὀφείλεται τῷ Θεῷ, ὡς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· „Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ 20 αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις“.

Ἔτι, τὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀγιάζειν, ἔργον Θεοῦ, ὡς ἐν τῷ Λευιτικῷ· „Ἐγὼ Θεὸς ὁ ἀγιάζων ὑμᾶς“· ἐν δὲ τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους λέγεται περὶ τοῦ Πνεύματος· „Ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ 26 Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν“· καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Θεσσαλονικεῖς· „Ἐξελέξατο ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπαρχὴν εἰς σωτηρίαν, καὶ ἐν ἁγιασμῷ τοῦ Πνεύματος ἐκ πίστεως ἀληθείας“.

Ἔτι, τὸ ζωοποιεῖν ἴδιον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὗς θέλει 30 ζωοποιεῖ“· ἡ δὲ τοῦ ζωοποιεῖν δύναμις ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους τῷ Πνεύματι ἀποδίδεται· φησὶ γάρ· „Ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ ὑμῶν σώματα διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ὑμῖν“.

Ἔτι, λέγεται περὶ τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους, ὅτι· „Τὸ 35 Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐδεὶς οἶδε τὰ τοῦ Θεοῦ εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ“· τὸ δὲ καταλαμβάνειν τὰ τοῦ Θεοῦ, οὐδενὸς κτίσματος.

12 I Cor. 6, 19   17 Phil. 3, 3   19 Deut. 6, 18   22 Lev. 22, 9   23 I Cor. 6, 11
26 II Thes. 2, 12   28 Ioh. 5, 21   31 Rom. 8, 11   34 I Cor. 2, 10-11

Ἔτι, τὸ κτίζειν μόνου τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἔργον· λέγεται δὲ ἐν Ψαλμοῖς·
 „Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται“.

Ἔτι, αἱ μὲν γραφαὶ Θεὸν εἶναι τὸν λαλήσαντα ἐν τοῖς προφήταις
 δεικνύουσιν, ὡς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· „Εἴ τις γένοιτο ἐν ὑμῖν προφήτης
 Κυρίου, ἐν ὄραματι ὀφθήσομαι αὐτῷ, ἢ δι' ἐνυπνίου λαλήσω πρὸς αὐτόν“.
 Ἄλλ' ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Πράξεων περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου λέγεται·
 „Ἐδει γὰρ πληρωθῆναι τὴν Γραφήν, ἣν προεῖπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ
 στόματος τοῦ Δαυίδ“· καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ Πέτρου· „Οὐ γὰρ θελήματι
 ἀνθρωπίνῳ ἠνέχθη ποτὲ ἢ προφητεία, ἀλλὰ Πνεύματι ἁγίῳ ἐμπνευσθέντες
 ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι“.

Ἔτι, ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ λέγεται· „Ἡμῖν ἀπεκάλυψεν ὁ
 Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου“· καὶ αὐτίς· „Τὸ δὲ Πνεῦμα λέγει
 μυστήριον“· Ἄλλ' ἡ τῶν μυστηρίων ἀποκάλυψις ἴδιον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν τῷ
 Δανιήλ· „Ἔστι Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἀποκαλύπτων μυστήρια“.

Ἔτι, ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους δευτέρᾳ φησὶν· „Ἡ δοκιμὴν
 ζητεῖτε λαβεῖν τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ“· ἐν δὲ τῷ κατὰ Ματθαῖον·
 „Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ“· ὧν δὲ
 μία ἡ ἐνέργεια, καὶ ἡ φύσις μία.

Καὶ ὁ μὲν Κύριος φησὶν· „Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς“· ὁ δὲ Παῦλος ἐν
 τῇ πρὸς Κορινθίους λέγει· „Οὐκ οἶδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα
 τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;“

Ἔτι, τὸ εἶναι πανταχοῦ, ἴδιον τοῦ Θεοῦ· ἐν γὰρ τῷ Ἱερεμίᾳ λέγεται·
 „Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ“· καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ· „Πνεῦμα
 Θεοῦ ἐνέπλησε τὴν οἰκουμένην“.

Ἔτι, διαρρήδην Θεὸς λέγεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι·
 „Διατὶ ἐπέρασεν, Ἀνανία, ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύδεσθαί σε τῷ
 Πνεύματι τῷ ἁγίῳ“; καὶ προστίθησι μετ' ὀλίγα· „Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις,
 ἀλλὰ τῷ Θεῷ“.

Ἔτι, τὸ υἰοθετεῖν τῷ Θεῷ, ἔργον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο τῷ ἀληθινῷ
 Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ἀποδέδοται, ὡς ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας· „Ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς
 τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἡμεῖς ἀπελάβομεν“· Ἄλλ' ἐν τῷ ὁγδόῳ
 τῆς πρὸς Ῥωμαίους λέγεται· „Ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας“.

Ἔτι, ἵνα μὴ τινι δοκοῖη ὡς διακόνῳ καὶ κτίσματι ταῦτα ἀποδίδοσθαι
 τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ φησὶν ὁ Ἀπόστολος·
 „Ἐνεργειῶν διαιρέσεις εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν
 πᾶσιν“· εἶτα ἀπαριθμηθέντων τῶν διαφόρων χαρισμάτων, φησὶν· „Ταῦτα

2 Ps. 108, 30	4 Num. 12, 6	7 Act. 1, 16	8 II Pet. 1, 21	11 I Cor. 2, 10
14 Dan. 2, 28	15 II Cor. 13, 3	17 Matth. 10, 20	19 II Cor. 6, 16	
20 I Cor. 3, 16	23 Ier. 23, 24	Sap. 1, 7	26 Act. 5, 3	30 Gal. 4, 4-5
32 Rom. 8, 15	35 I Cor. 12, 4 sq.			

δὲ πάντα ἐνεργεῖ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἐκάστῳ καθὼς βούλεται· ὅπου φανερώς ἀποφαίνεται Θεὸν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦτο μὲν ἐξ ὧν φησι ποιεῖν αὐτό, ἃ προείρηκε ποιεῖν τὸν Θεόν, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ὧν τῷ τῆς βουλήσεως αὐτεξουσίῳ ὁμολογεῖ ἐνεργεῖν.

6 Φανερόν ἄρα ἐκ τούτων καὶ ἐτι ἄλλων πλειόνων, ἃ συντομίας χάριν παρεῖται, Θεὸν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

XVIII. — Ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πρόσωπον ἐστὶν ὑφεστῶς.

Τινὲς δὲ ἰσχυρίζονται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ εἶναι πρόσωπον ὑφεστῶς, ἀλλ' ἢ αὐτὴν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν θεότητα, ἢ τελειότητά τινά τοῦ νοῦ κατὰ συμβεβηκὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρηθεῖσαν ἡμῖν, ὡς, λόγου χάριν, σοφίαν ἢ ἀγάπην, ἃ μετέχονται ὑφ' ἡμῶν ὡσπερ τινὰ συμβεβηκότα f. 154 κτιστά. | Ἄλλ' ἀδύνατον· τὰ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς εἶδη οὐ ποιοῦσιν ἰδίως, ἀλλ' οἱ ἔχοντες αὐτὰ μᾶλλον τῷ τῆς βουλήσεως αὐτεξουσίῳ, ὡσπερ ἕ 15 σοφὸς χρήται ὡς ἂν καὶ ὅτε βούλεται τῇ σοφίᾳ. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτεξουσίως ἐνεργεῖ, ὡς δέδεικται.

Ὅτι δὲ ἀληθῶς καθ' ὑπόστασιν διακρίνεται τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, δῆλον ἐκ τῆς Γραφῆς· λέγεται γὰρ ἐκπορεύεσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ λαμβάνειν ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὅπερ ἀδύνατον περὶ τῆς θείας οὐσίας νοεῖσθαι.

20 Ἐτι τε συναριθμεῖται τοῖς ὑφεστῶσι προσώποις, ὡς ἐν τῷ „πορευθέντες μαθητεύσατε“, καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἐν τῷ „ἢ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“, καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις χωρίοις.

XIX. — Πῶς δεῖ νοεῖν τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λεγόμενα.

25 Πρὸς δὲ εὐρυτέραν τῆς ἀληθείας φανέρωσιν θεωρητέον ἂν εἶη, ὅτι ἐν πάσῃ νοερᾷ φύσει ἀνάγκη καὶ βούλησιν εἶναι, ἥτις ἐστὶ ῥοπή τῆς φύσεως τῆς νοερᾶς πρὸς τὰς οἰκείας αὐτῇ ἐνεργείας καὶ τὸ οἰκεῖον τέλος· καὶ ἐστὶν ἀρχὴ ἢ βούλησις τῶν ἐν ἡμῖν πράξεων, δι' ὧν ὁ νοῦς ἕνεκά του 30 ποιεῖ· τὸ γὰρ οὐ ἕνεκα καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀντικείμενόν ἐστι τῆς βουλήσεως.

Ἐπεὶ δὲ πλείους ἐνέργειαι ἀναφέρονται ὑπὸ τὴν βούλησιν, ὡς τὸ ἠδεσθαι, τὸ ἐπιθυμεῖν, τὸ μισεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα, μία καὶ κοινὴ ῥίζα τούτων, ἢ ἀγάπη· ὡς γὰρ τὰ φυσικὰ ῥοπήν ἔχει πρὸς τὸ ὑφ' ὃ φύσει κινεῖται, οὕτω καὶ τὰ διὰ νοῦ ἐνεργοῦντα, διὰ τοῦ νοητοῦ εἶδους κατα- 35 λαμβάνοντά τι οἰκεῖον ἢ συγγενές, πρὸς ἐκεῖνο ῥέπουσι τῇ βουλήσει· τὸ δὲ οἰκειοῦσθαί τινι καὶ ἐφίεσθαί αὐτοῦ, ἢ τοιούτου, ἀγαπᾶν ἐστὶ τοῦτο. Πᾶσα ἄρα τῆς βουλήσεως ῥοπή καὶ ἐφεις αἰσθητῇ ἐκ τῆς ἀγάπης τὴν ἀρχὴν ἔχει· ἀγαπῶντες γὰρ τι, ἐπιθυμοῦντές τε ἀπόντος, καὶ παρόντι χαίρομεν, καὶ εἰργόμενοι ἐκεῖνου, ἀχθόμεθα, καὶ μισοῦμεν τὰ πρὸς ἐκεῖνο 40 κωλύματα, καὶ ὀργιζόμεθα κατ' ἐκείνων. Οὕτω τοίνυν τὸ ἀγαπητὸν οὐκ

ἐν τῷ νῷ μόνον τοῦ ἀγαπῶντος, ἀλλὰ καὶ τῇ βουλήσει, πλὴν οὐχ ὡσαύτως, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ νῷ κατὰ τὴν τοῦ οἰκείου εἶδους ὁμοιότητα, ἐν δὲ τῇ θελήσει τοῦ ἀγαπῶντος ὡς τὸ τῆς κινήσεως τέλος ἐν τῇ κινητικῇ ἀρχῇ, ὡσπερ ὁ ἄνω τόπος ἐστὶ τινὰ τρόπον ἐν τῷ πυρὶ τῷ τῆς κουφότητος λόγῳ, καθ' ἣν ἔχει πρὸς τὸν τοιοῦτον τρόπον ἀναλογίαν καὶ οἰκειότητα· τὸ δὲ γεννώμενον 5 πῦρ ἐστὶν ἐν τῷ γεννήσαντι πυρὶ καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἰδίου εἶδους.

Ἐπεὶ τοίνυν ἐν πάσῃ νοερά φῦσις ἐστὶ καὶ βούλησις, ὡς εἴρηται, ὁ δὲ Θεὸς ἐστὶ νοῶν, | ὡς ἐδείχθη, δεῖ ἐν αὐτῷ καὶ βούλησιν εἶναι, ἥτις f. 154^v ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ· ὡστε καὶ ἡ βούλησις αὐτοῦ καὶ ὁ νοῦς ἐν εἰσι πρᾶγμα, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ δέδειχται, ἐν τῷ καὶ ὅπως ἡ βούλησις αὐτοῦ οὐ κατὰ 10 δύναμιν ἢ ἕξιν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειάν ἐστὶ, γέγονε φανερόν. Εἰ οὖν πᾶσα βουλήσεως ἐνέργεια ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐρρίζωται, ἐν τῷ Θεῷ δεῖ εἶναι ἀγάπην, ἢ ὁ Θεὸς πρώτως ἑαυτὸν καὶ τὴν ἰδίαν ἀγαθότητα ἀγαπᾷ, ἥτις ἐστὶν ἴδιον ἀντικείμενον τῆς θείας βουλήσεως· καὶ ἐπεὶ τὸ ἀγαπητὸν ἐν τῇ βουλήσει τοῦ ἀγαπῶντός ἐστὶν, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἰδίᾳ βουλήσει 15 ἐστὶν ὡς τὸ ἀγαπώμενον ἐν τῷ ἀγαπῶντι· καὶ ἐπεὶ τὸ ἀγαπᾶν βούλεσθαι ἐστὶν, τὸ δὲ βούλεσθαι τοῦ Θεοῦ ἐστὶ τὸ εἶναι αὐτοῦ, τὸ εἶναι ἄρα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ βουλήσει αὐτοῦ κατὰ τὸν τῆς ἀγάπης τρόπον οὐκ ἐστὶν εἶναι κατὰ συμβεβηκός, ὡς ἐν ἡμῖν, ἀλλ' οὐσιωδῶς. Ὅθεν ἀνάγκη τὸν Θεόν, καθόσον ἐν τῇ αὐτοῦ βουλήσει ὑφεστῶς θεωρεῖται, ἀληθῶς καὶ οὐσιωδῶς 20 εἶναι Θεόν. Ὁ δὲ ἐστὶν ἐν τῇ βουλήσει ὡς ἀγαπώμενον ἐν τῷ ἀγαπῶντι οὐκ ἐστὶ κατὰ τὴν τοῦ εἶδους ὁμοιότητα, ὡσπερ τὸ νοητὸν ἐν τῷ νοοῦντι· πᾶν δὲ τὸ ἐξ ἐτέρου ὡς γεννητὸν προῖόν πρόεισι καθ' ὁμοιότητα τοῦ εἶδους πρὸς τὸν γεννήσαντα, καὶ διὰ τοῦτο ἢ τοῦ πράγματος πρόοδος, καθόσον ἐστὶν ἐν τῇ βουλήσει ὡς ἀγαπώμενον ἐν τῷ ἀγαπῶντι, οὐκ ἐστὶ κατὰ τὸν 25 τῆς γεννήσεως τρόπον, ὡσπερ ἢ πρόοδος τοῦ εἶναι ἐν τῷ νῷ λόγον ἔχει γεννήσεως, ὡς ἐδείχθη. Ὁ Θεὸς ἄρα ὡσπερ ἀγάπη προῖών, οὐχ ὡς γεννητὸς πρόεισιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀγαπώμενον ἐν τῇ βουλήσει ὑφέστηκεν ὡς ῥέπειν ποιῶν καὶ τρόπον τινὰ κινῶν ἐνδοθεν τὸν ἀγαπῶντα εἰς τὸ ἀγαπώμενον πρᾶγμα, ἢ δὲ ἐνδοθεν κινήσις τοῦ ζῶντος πνεύματι οἰκεία ἐστὶν, 30 οἰκείον ἐστὶ τῷ ὡς ἀγάπῃ προῖόντι Θεῷ πνεῦμα λέγεσθαι. Ἐντεῦθεν ἐστὶν ὃ φησιν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· „Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται“, ὡσπερ δηλονότι παλλόμενοι ἐνδοθεν· καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους δευτέρᾳ· „Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν“.

Ἐπεὶ καὶ πᾶσα νοερά κίνησις ἀπὸ τοῦ τέλους παρονομάζεται, ἢ δὲ 35 προειρημένη ἀγάπη ἐστὶν ἢ ὁ Θεὸς αὐτὸς ἀγαπᾶται, οἰκείως ὁ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἀγάπης προῖών Θεὸς Πνεῦμα ἅγιον λέγεται· τὰ γὰρ τῷ Θεῷ ἀφιερωμένα ἅγια καλεῖσθαι εἰώθασιν.

XX. — Περὶ τῶν ἀποδιδομένων τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐν
γραφαῖς.

Πρῶτον μὲν ἀρχὴ ἐστὶ τῆς τῶν πραγμάτων δημιουργίας, κατὰ τὸ ἐν
Ψαλμοῖς· „Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται“· πρόβεισι γὰρ
κατὰ τρόπον ἀγάπης, ἣ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ ἑαυτὸν· ἡ δὲ ἀγάπη ἢ τὴν ἑαυτοῦ
f. 155 | ἀγαθότητα ἀγαπᾷ ὁ Θεός, αἰτία τῆς τῶν ὄντων δημιουργίας.

Δεύτερον, ἀποδίδεται αὐτῷ ἢ ἐν τοῖς πράγμασι κινήσις· πρώτη δὲ
μεταβολὴ τῶν ὄντων, ἢ καθ' ἣν ἐκ τῆς ἀνειδέου καὶ κτιστῆς ὕλης διάφορα
εἶδη παρήχθη ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν τῇ Γενέσει λέγεται· „Πνεῦμα Θεοῦ
10 ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος“, οὐχ ὡς αὐτοῦ κινουμένου, ἀλλ' ὡς κινήσεως
ὄντος ἀρχῆς· οἰκεία δὲ ἢ τοιαύτη κινήσις τῷ Πατρὶ ὡς ἀγάπῃ· ἡ γὰρ ἀγάπη
δύναμιν τινα προκλητικὴν καὶ κινητικὴν ἔχει.

Τρίτον, ἀκολουθῶς ἢ τῶν πραγμάτων κυβέρνησις αὐτῷ ἀποδίδεται,
κατὰ τινα κινήσιν τάττουσα εἰς τὰ ἴδια τέλη, ἣτις κινήσις ὡς ἀγάπῃ
15 αὐτῷ προσήκει, ὡς ἐν Ψαλμοῖς λέγεται· „Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν
ὁδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ“.

Τέταρτον, ὡς προνοουμένῳ ἢ δεσποτεία ἀποδίδεται ἐπομένως, ὡς ἐν
τῇ πρὸς Κορινθίους δευτέρᾳ „Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν“· καὶ ἐν
τῷ συμβόλῳ· „Πιστεύω εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον“, καὶ τὰ ἑξῆς.
20 Πέμπτον, οἰκείως καὶ ἢ ζωὴ αὐτῷ ἀποδίδεται, ἐν κινήσει μάλιστα
συνισταμένη, ἣτις τῷ τῆς ἀγάπης λόγῳ ἀρμόζει τῷ Πνεύματι· φησὶ γὰρ
ὁ Ἰωάννης· „Τὸ πνεῦμά ἐστὶ τὸ ζωοποιῶν“, ὡς ἐν τῷ Ἰεζκιήλ λέγεται·
„Δώσω ὑμῖν πνεῦμα, καὶ ζήσεσθε“· καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ κύριον
πρόσκειται τὸ ζωοποιῶν.

25 Τοῦτο δὲ καὶ τῷ τοῦ Πνεύματος ὀνόματι συμφωνεῖ· καὶ γὰρ ἡ σωματικὴ,
τῶν ζώων ψυχὴ διὰ ζωτικῆς ἐστὶ πνεύματος ἐξ ἀρχῆς τῆς ζωῆς εἰς τὰ
λοιπὰ μέλη διαχυθεῖσα.

XXI. — Περὶ τῶν ἀποδιδομένων τῷ ἁγίῳ Πνεύματι
30 χαρισμάτων, τῶν δι' αὐτοῦ ἡμῖν δωρουμένων.

Ἐπεὶ δὲ τὸ Πνεῦμα κατὰ τὸν τῆς ἀγάπης πρόβεισι τρόπον, ἣ ὁ Θεὸς
ἑαυτὸν ἀγαπᾷ, καθόσον ὁμοιούμεθα τῇ τοιαύτῃ ἀγάπῃ καὶ τελειούμεθα
πὺς τὸν Θεὸν ἀγαπῶντες, παρὰ Θεοῦ ἡμῖν δίδοσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
λέγεται, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους λέγεται· „Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται
35 ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος τοῦ δωθέντος ἡμῖν“· τοῦτον γὰρ
τὸν τρόπον καὶ ὁ τῆς σοφίας λόγος, ᾧ τὸν Θεὸν γινώσκουμεν, παραστατικῶς
ὦν τοῦ Υἱοῦ, ἐκ Θεοῦ ἡμῖν δίδεται· καὶ ἡ ἀγάπη δίδεται, παραστατικῶς

4 Ps. 108, 30   9 Gen. 1, 2   15 Ps. 142, 10   18 II Cor. 3, 13   22 Ioh. 6, 64
23 Ezech. 37, 6   34 Rom. 5, 5

οἶσα τοῦ Πνεύματος. Διότι δὲ τὸ ἐνεργοῦν οὐκ ἄπεστιν ἐκεῖθεν οὐδὲν ἐνεργεῖ, διὰ τοῦτο τὸ Πνεῦμα, τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ποιοῦν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐν ἡμῖν ἐστὶν εὐλόγως, ὡς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους· „Οὐκ οἶδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν“; καὶ οὐ μόνον τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, κατοικοῦσιν, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „Καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλεύσομεθα, | καὶ μονὴν παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν“, τὸν ἀγαπῶντα δηλονότι τὸν Θεόν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀγαπώμενον ἐν τῷ ἀγαπῶντι, ἀγαπᾷ δὲ ἡμᾶς ὁ Θεὸς οὐχ ὡς ἀνταγαπῶν, ἀλλ’ ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἡμᾶς ἠγάπησεν, καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ Θεῷ ἐσμέν διὰ τοῦ Πνεύματος, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ Ἰωάννου λέγεται· 5
 „Ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ“· καὶ αὐθις· „Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν“· δι’ οὗ φίλοι Θεοῦ καθιστάμεθα, δι’ αὐτοῦ καὶ τὰ θεῖα μυστήρια ἀποκαλυπτόμεθα· ἐστὶ γὰρ φιλίας ἴδιον, τὸ τοῖς φίλοις τὰ μυστήρια ἀποκαλύπτειν. Διὸ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους 10 λέγεται· „Ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψε“, τὰ μυστήρια δηλαδὴ διὰ Πνεύματος ἁγίου.

Ἐπεὶ δὲ ἐκ τῶν ἐγνωσμένων τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ εἰδοποιεῖται, οἰκείως διὰ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἁγίου ὁ ἀνθρώπος καὶ τὰ θεῖα λαλεῖ μυστήρια, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον· „Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν“· καὶ ἐν τῇ πρώτῃ 20 Πέτρου, ὅτι· „ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐμπνευσθέντες, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποι“. Ὅθεν καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ, πρόσκειται· Τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν.

Δι’ αὐτοῦ κοινωνεῖ ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων· ἴδιον γὰρ καὶ τοῦτο φιλίας τὸ κοινωνεῖν τῶν ὑπαρχόντων τοῖς φίλοις, καὶ διὰ τοῦτο ἐν 26 τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους λέγεται· „Δίδοται διὰ Πνεύματος λόγος σοφίας“, καὶ πολλῶν ἀπαριθμηθέντων, ἐπάγει· „Ταῦτα πάντα ἐνεργεῖ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἐκάστῳ, καθὼς βούλεται.

Δι’ αὐτοῦ τῷ Θεῷ συμμορφούμεθα, δι’ αὐτοῦ πρὸς τὸ τὰ ἀγαθὰ πράττειν ἐπιτήδειοι γινόμεθα, δι’ αὐτοῦ ἢ πρὸς τὴν μακαριότητα ὁδοῦ ἡμῖν 30 ἐτοιμάζεται, ὡς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους δευτέρᾳ λέγεται· „Ὁ χρίσας ἡμᾶς Θεός, καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν“. Ἡ γὰρ σφραγὶς πρὸς τὴν τῆς μορφώσεως ὁμοιότητα δοκεῖ ἀναφέρεσθαι· ἢ δὲ χρίσις πρὸς τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰς ἐνεργείας, ἃς χρὴ ἐνεργεῖν κατὰ τὰς δεδομένας ἡμῖν ἐκ Θεοῦ 35 τελειότητας· ὁ δὲ ἀρραβῶν, πρὸς τὴν ἐλπίδα, δι’ ἧς ταπτόμεθα εἰς τὴν οὐράνιον κληρονομίαν, ἣτις ἐστὶν ἡ τελεία μακαριότης.

3 I Cor. 8, 16   6 Ioh. 14, 23   11 I Ioh. 4, 16   12 I Ioh. 4, 13   16 I Cor. 2, 9
 19 Matth. 10, 20   21 II Pet. 1, 21, non I Pet.   26 I Cor. 12, 8, 11   31 I Cor. 1, 21, 22

Δι' αὐτοῦ εἰσποιοῦνται οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους·
 „Ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ, ὁ Πατήρ.

Δι' αὐτοῦ ἀναιρεῖται ἡ ἐχθρα τῶν φιλιουμένων τῷ Θεῷ, ὡς ἐν ταῖς
 f. 156 Παροιμίαις | λέγεται· „Ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν“. Οὕτως ἐν τῇ
 6 κατὰ Ἰωάννην εἶρηται τοῖς μαθηταῖς· „Λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινων
 ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς“· καὶ διὰ τοῦτο τοῖς βλασφημοῦσιν
 εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἢ τῶν ἁμαρτιῶν ἀφείσις ἀπείρηται, ὡς ἂν οὐκ
 ἔχουσιν ἐκεῖνο, δι' οὗ τῆς τῶν ἁμαρτιῶν ἀφέσεως τυγχάνει ὁ ἄνθρωπος.
 Ἐντεῦθεν ἐστὶ καὶ τὸ δι' αὐτοῦ ἀνακαινίζεσθαι ἡμᾶς καὶ καθαίρεσθαι ἢ
 10 ἀπολούεσθαι, ὡς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· „Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ
 κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς“· καὶ ἐν τῇ πρὸς
 Ἐφεσίους· „Ἀνακαινίσθητε τῷ πνεύματι τοῦ νοῦς ὑμῶν“· καὶ ἐν τῇ
 Ἡσαΐα· „Ἀπολούσει Κύριος τὰς κηλίδας τῶν υἱῶν Σιών, καὶ τὸ αἷμα τῶν
 θυγατέρων ἐκ μέσου αὐτῶν καθαριεῖ πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι
 16 καύσεως“.

XXII. — Περὶ τῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔργων, οἷς τὴν κτίσιν εἰς τὸν Θεὸν κινεῖ.

Δι' αὐτοῦ κινούμεθα ἐπὶ τὸν Θεόν· ὡς γὰρ ἐρασται δι' αὐτοῦ γεγονότες
 20 τοῦ Θεοῦ, εἰκότως καὶ θεωροὶ δι' αὐτοῦ καθιστάμεθα, ὡς ἐν τῇ πρὸς
 Κορινθίους· „Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν
 Κυρίου κατοπτριζόμενοι, εἰς τὴν αὐτοῦ εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης
 εἰς δόξαν καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος“.

Δι' αὐτοῦ εὐφροσύνην καὶ παράκλησιν λαμβάνομεν ἀπὸ Θεοῦ πρὸς
 25 πάσας τὰς ἐκ τοῦ κόσμου δυσκολίας καὶ μάχας, ὡς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς
 λέγεται· „Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου, καὶ πνεύματι
 ἡγεμονικῷ στήριξόν με“· καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι περὶ τῆς ἐκκλησίας· „Ἐκο-
 δομεῖτο πορευομένη ἐν φόβῳ Θεοῦ, καὶ τῆς παρακλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος ἐπληροῦτο“. Διὸ καὶ ὁ Κύριος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παράκλητον
 30 ὀνομάζει, τουτέστι παρήγορον.

Δι' αὐτοῦ ἐρασται γινόμενοι τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ τὰς ἐντολάς
 τοῦ Θεοῦ κατορθοῦν δύνασθαι λαμβάνομεν, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους·
 „Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι εἰσὶν υἱοὶ Θεοῦ“.

Ἄγονται δὲ ἐλευθέρως δι' ἀγάπην, ἀλλ' οὐ δουλικῶς διὰ φόβον· ὅθεν
 36 ἐν τῇ αὐτῇ λέγεται· „Οὐκ ἐλάβετε πάλιν πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον, ἀλλὰ
 πνεῦμα υἰοθεσίας“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους· „Ὅπου Πνεῦμα, ἐκεῖ

2 Rom. 8, 15   4 Prov. 10, 12   5 Ioh. 20, 22   10 Ps. 103, 30   13 Is. 4, 4
 21 II Cor. 8, 18   26 Ps. 50, 14   27 Act. 9, 31   29 Ioh. 14, 26   33 Rom. 8, 14
 35 Rom. 8, 15   36 II Cor. 8, 17

καὶ ἐλευθερία“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας· „Εἰ πνεύματι Θεοῦ ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον“. Ἐντεῦθεν ἐστὶν ὅτι καὶ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα θανατοῦν λέγεται, καθὼς διὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς ἀποχωροῦμεν τοῦ ἀγαθοῦ, πρὸς ὃ δι' ἀγάπης τάττει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· „Εἰ πνεύματι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς νεκρώσετε, ζήσεσθε“.

6

XXIII. — Λύσεις τῶν κατὰ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος λόγων. f. 156 v

Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς περ λέγεται μὴ λαλεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ τὸ μηδὲ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐνεργεῖν, καὶ ἀκούειν λέγεται διὰ τὸ λαμβάνειν τὴν σοφίαν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὅθεν καὶ τὴν οὐσίαν, ἀνθρωπικώτερον προαγομένου τοῦ λόγου τῷ ἡμετέρῳ ἔθει, ἔτι καὶ ἡμεῖς δι' ἀκοῆς τὴν σοφίαν λαμβάνομεν. Καὶ ἐπὶ μέλλοντος λέγεται ἀκούσειν τὸ Πνεῦμα διὰ τὸ λαλήσειν, χρονικῶν ὄντων τῶν δεξομένων τὸν λόγον· ἀπλῶς δὲ αἰδίως ἀκούει τὸ Πνεῦμα· τῷ δὲ αἰωνίῳ πάντα τὰ τοῦ χρόνου προσφύεσθαι δύνανται, ἅτε τῆς αἰδιότητος ἔλον περιεχούσης τὸν χρόνον. Οὕτω καὶ πέμπεσθαι λέγεται διὰ τὸ δρατῶς φανῆναι ἢ ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπὶ τὸν Χριστόν, ἢ ἐν εἴδει γλωσσῶν πυρίνων ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, οὐ περιστερὰ ἢ πῦρ γεγονός, ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἄνθρωπος γέγονεν, ἀλλ' ἐν τοιοῦτοις εἶδεσι πεφηνὸς δρατῶς ἐν τῷ κόσμῳ.

20

Ἄλλα μὴν καὶ ἐνὸς τῶν θείων προσώπων λεγομένου ἢ δυοῖν, καὶ οἱ τρεῖς ἐξ ἀνάγκης νοοῦνται· καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἢ Γραφή οὐκ ἀναγκάζεται καὶ τῶν τριῶν ὁμοῦ μνημονεύειν αἰεὶ, μυστικῶς καὶ ἡμῖν διδοῦσα νοεῖν, ὡς ὁ τῇ θεότητι προσήκει τοῦ ἐνός, καὶ περὶ πάντων νοεῖσθαι αὐτὸ τοῦτο δεῖ· διὸ λέγεται· „Οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ Υἱός“, καίτοι τοῦ Πατρὸς ὁμοίως αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος τὸν Πατέρα γινώσκοντος· καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους· „Τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ“, καίτοι βέβαιον, ὅτι τῆς γνώσεως ταύτης οὔτε ὁ Πατήρ, οὔτε ὁ Υἱὸς ἀποκλείεται.

Τὰ δὲ τῇ κινήσει προσήκοντα, περὶ τοῦ Πνεύματος λεγόμενα, μεταφορικῶς λέγονται, ὡς καὶ περιπατεῖν ὁ Κύριος ἐν τῷ παραδείσῳ λέγεται, καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὕτω δὲ τὸ Πνεῦμα ἐπιφέρεται ἐπάνω τοῦ ὕδατος, ὡς ἡ βούλησις ἐπὶ τὸ βουλευτὸν φέρεσθαι λέγεται, καὶ ὁ ἔρωσ εἰς τὸ ἐραστόν, εἰ καὶ τινες τὸν ἀέρα νοοῦσιν ἐκεῖ, οὔτινος δὲ κατὰ φύσιν τόπος ὑπὲρ τὸ ὕδωρ ἐστίν. Οὕτω καὶ ἐκχεῖσθαι λέγεται, ὡς καὶ πέμπεσθαι, τῷ τῆς χύσεως ὀνόματι τῆς ὑπερβολῆς τῶν πνευματικῶν ἐνεργειῶν νοουμένης, καὶ ὅτι πρὸς πολλοὺς ἤξει, ἄλλους μετ' ἄλλους ὡς περ μετοχетеυόμενον καθ' ὁμοιότητα τῶν σωματικῶς χεομένων.

1 Gal. 5, 18

5 Rom. 8, 13

25 Matth. 11, 27

Ἐπεὶ δὲ ἀγάπη ἐστίν, ἣ ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἀγαπᾷ καὶ ἣ ἡμεῖς τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν, εἰκότως καὶ δίδοσθαι ἡμῖν λέγεται. Εἰ δὲ καὶ αἰδίως ἀγαπᾷ ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θείας ἀγάπης ἀπὸ χρόνου τὴν αἰτίαν ἐν τινι λαμβάνει, ὅταν αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν ἔλκη τῇ δοθείσῃ ἀγάπῃ, δηλαδὴ τῷ Πνεύματι. Οὐ μόνον παρὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ δίδοται, ἀλλὰ καὶ f. 157 | παρ' ἑαυτοῦ· τῆς γὰρ ἀγάπης, δι' ἧς ἡμῖν ἐνοικεῖ, ὁμοῦ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ αἰτιὸν ἐστὶν ἐν ἡμῖν.

Οὐκ ἀνάγκη δὲ αὐτὸ Υἱὸν εἶναι, καίτοι γε ἀληθῆ Θεὸν ὄντα καὶ τὴν θείαν φύσιν τὴν αὐτὴν ἀριθμῶ παρὰ τοῦ Πατρὸς λαμβάνοντα· Υἱὸς 10 γὰρ τις λέγεται καθὼς γεννητός. Εἰ δέ τι φύσιν τινὸς ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει ἄλλως ἢ τῷ τῆς γεννήσεως τρόπῳ, οὐκ ἂν ἔχοι τὸν τῆς υἰότητος λόγον. Ἡ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρόοδος ἐδείχθη μὴ ἔχουσα τὸν τῆς υἰότητος λόγον. Ὅθεν, εἰ καὶ τοῦ Πατρὸς τὴν φύσιν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει, ἀλλ' οὐ δύναται υἱὸς αὐτοῦ λέγεσθαι.

15 Τὸ δὲ ἐν μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει κατὰ πλείονας τρόπους κοινωνίαν εἶναι τῆς θείας φύσεως, εὐλογόν ἐστίν, ἐπεὶ ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ ἐστὶν ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ τὸ εἶναι αὐτοῦ· ὅθεν, ἐπεὶ ἐν αὐτῷ ὡσπερ καὶ ἐν πάσῃ νοερᾷ φύσει καὶ νοεῖν ἐστὶ καὶ βούλεσθαι, τὸ ἐξ αὐτοῦ προϊὸν κατὰ τὸν νοῦν ὡς λόγος, ἢ κατὰ τὸν τῆς κυβερνήσεως τρόπον ὡς ἀγάπη, ἀνάγκη ἔχειν 20 τὸ θεῖον εἶναι καὶ εἶναι Θεόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀληθῆς ἐστὶ Θεός.

XXIV-XXV.

Τούτοις προσέκειτο ἕτερον κεφάλαιον, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

25 Καὶ ἕτερον αὖ, ὅτι τίσι λόγοις κινουῦνται οἱ λέγοντες μὴ ἐκπορεύεσθαι αὐτὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τῶν λόγων ἔλεγχος τούτων.

Ταῦτα δὲ οὐκ ἐξεγράφη παρ' ἡμῶν τὰ κεφάλαια, ὡς τῇ πίστει τῆς ἁγίας μητρὸς ἡμῶν καὶ τῷ τῆς πίστεως συμβόλῳ, μαχόμενα, οὐδ' ἀνάγκης τι ἔχοντα, καθ' ὧν ἡμεῖς βιβλίους θλοῖς, σφζομένοις εἰς δόξαν Θεοῦ, 30 διηγωνισάμεθα.

XXVI. — Ὅτι τρία πρόσωπα μόνον ἐν τοῖς θείοις· Πατήρ, Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ταῦτα τὰ τρία εἰς εἰσι Θεός.

Τὰ γὰρ θεῖα πρόσωπα ἐν ἔχοντα τὸ εἶναι, ὡς εἴρηται, τῇ κατ' αἰτίαν 35 μόνον ἀναφορᾷ διακρίνονται· τὰς δὲ κατ' αἰτίαν ἀναφορὰς οὐ κατὰ τὴν εἰς τὰ ἔξω τείνουσαν πρόοδον δεῖ λαμβάνειν· οὕτω γὰρ τὸ προϊὸν οὐκ ἂν ἦν τῇ αὐτοῦ ἀρχῇ ὁμοούσιον· ἀλλ' ἀνάγκη τὴν πρόοδον ἐνδον ὑφίστασθαι. Τὸ δὲ προϊὸν τι μένειν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀρχῇ ἐν μόνῃ τῇ τοῦ νοῦ καὶ τῆς βουλήσεως ἐνεργείᾳ εὐρίσκεται· ὅθεν οὐ δύνανται τὰ θεῖα πρόσωπα πολλαπλασιάζεσθαι πλὴν καθόσον ἢ τοῦ νοῦ καὶ τῆς βουλήσεως ἐν τῷ

Θεῷ πρόοδος ἀπαιτεῖ. Ἀδύνατον δὲ ἐν τῷ Θεῷ εἶ μὴ μίαν μόνην κατὰ
 νοῦν πρόοδον εἶναι, | ὅτι καὶ τὸ νοεῖν αὐτοῦ ἐν ἔστι καὶ ἀπλοῦν καὶ f. 157^v
 τέλειον, ἐπεὶ καὶ τῷ νοεῖν ἑαυτὸν τὰ ἄλλα νοεῖ, καὶ οὕτως οὐ δύναται
 εἶναι ἐν τῷ Θεῷ λόγου πρόοδος πλὴν μιᾶς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν τῆς ἀγάπης
 πρόοδον μίαν εἶναι ἀνάγκη, ὅτι καὶ τὸ θεῖον βούλεσθαι ἐν ἔστι καὶ 5
 ἀπλοῦν· τῷ γὰρ ἀγαπᾶν ἑαυτὸν ἀγαπᾶ πάντα τὰ ἄλλα. Οὐκ ἄρα ἐν τῷ
 Θεῷ δυνατὸν προΐεναι πλείω τῶν δύο προσώπων, τὸ μὲν ἕτερον κατὰ
 τὸν τοῦ νοῦ τρόπον ὡς λόγον, τὸ δὲ ἕτερον κατὰ τὸν τῆς ἀγάπης ὡς τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον πρόσωπον μὴ προΐον, ὁ Πατὴρ
 δηλονότι. Μόνα ἄρα τρία πρόσωπα ἐν τῇ Τριάδι δύνανται εἶναι. 10

Οὐκ ἀνάγκη δὲ διὰ τὸ εἶναι ἐν τῷ Υἱῷ δύναμιν νοερὰν τελείαν,
 προάγειν καὶ αὐτὸν λόγον ἕτερον, ἢ καὶ τὸ Πνεῦμα, ἀπείρου ἀγαθότητος
 οὔσης ἐν αὐτῷ, ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ κοινωνίας, ἐτέρῳ προσώπῳ καὶ αὐτὸ
 μεταδίδοναι τῆς θείας φύσεως· ὁ γὰρ Υἱὸς Θεός ἐστιν οὐχ ὡς γεννῶν,
 ἀλλ' ὡς γεννητός· ὅθεν ἢ νοερὰ δύναμις ἐστὶν ἐν αὐτῷ οὐχ ὡς προάγοντι 15
 λόγον, ἀλλ' ὡς προϊόντι κατὰ τὸν τρόπον τοῦ λόγου. Ὁ αὐτὸς δὲ καὶ
 περὶ τοῦ Πνεύματος λόγος. Ὅλον ἄρα τὸ τῆς θεότητος πλήρωμά ἐστιν ἐν
 Υἱῷ καὶ ταῦτὸν ἀριθμῶ τῷ ἐν Πατρὶ, ἀλλὰ μετὰ τῆς κατὰ τὴν αἰτιατὴν,
 εἰ οὕτω χρὴ φάναι, γέννησιν ἀναφορᾶς, ὡσπερ ἐν τῷ Πατρὶ τῆς ἐνεργητικῆς.
 Ὅθεν εἰ ἢ τοῦ Πατρὸς ἀναφορά, ἢ κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν γέννησιν, 20
 ἀπεδίδοτο τῷ Υἱῷ, πᾶσα ἂν διάκρισις ἀνηρεῖτο. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ
 περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ταύτης δὲ τῆς Τριάδος τὴν ὁμοιότητα ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ νῷ ὡς οἶόν
 τε δυνησόμεθα κατιδεῖν. Αὐτὸς γὰρ ὁ νοῦς, καθὼ ἑαυτὸν ἐνεργεῖα νοεῖ,
 λόγον ἑαυτοῦ ἐν ἑαυτῷ συλλαμβάνει, ὅς ἐστιν ἢ νοερὰ νόησις τοῦ νοῦ, 25
 καὶ νοῦς νοερός· καὶ καθὼ αὐθις ἑαυτὸν ἀγαπᾶ, ἑαυτὸν προάγει εἰς βούλησιν
 ὡς ἀγαπητός· περαιτέρω δὲ οὐ πρόεισιν εἰς ἑαυτὸν, ἀλλ' ὡσπερ ἐν κύκλῳ
 ἐπάνεισιν, ὅταν διὰ τῆς ἀγάπης ἐπ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἐπανίη, ἀφ' ἧς ἢ
 πρόοδος ἤρξατο διὰ τῆς νοηθείσης νοήσεως. Γίνεται δὲ πρόοδος ἐπὶ τὰ
 ἔξωθεν ποτε ἀποτελέσματα, ὅταν ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἐπὶ τὸ πράττειν 30
 προίη. Οὕτω τοίνυν τρία εὐρίσκονται ἐν τῷ νῷ· αὐτὸς ὁ νοῦς ἐν τῇ ἰδίᾳ
 φύσει ὑφεστῶς καὶ τῆς προόδου ὑπάρχων ἀρχή, καὶ ὁ συλληφθεὶς ἐν τῷ
 νῷ νοῦς, καὶ ὁ ἀγαπώμενος ἐν τῇ θελήσει νοῦς· τούτῳ δ' ἐνδεί τῆς πρὸς
 τὴν θεϊαν τριάδα ὁμοιότητος | ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, τῷ τὰ μὲν θεῖα πρόσωπα f. 158
 μιᾶς εἶναι φύσεως καὶ ἕκαστον αὐτῶν τέλειον εἶναι πρόσωπον, ἐπεὶ καὶ 35
 τὸ νοεῖν καὶ τὸ θέλειν αὐτό ἐστι τὸ θεῖον εἶναι, ὡς ἐδείχθη· ἐν δὲ τῷ
 ἀνθρώπῳ τὸν νοοῦντα καὶ ἀγαπῶντα νοῦν, καὶ τὸν νοούμενον καὶ τὸν
 ἀγαπώμενον μήτε μίαν φύσιν εἶναι διὰ τὸ νοεῖν τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὸ θέλειν

38 τὸ répété devant νοεῖν A

οὐκ εἶναι τὸ εἶναι αὐτοῦ, μήτε πρόσωπα εἶναι ὑφεστηκότα, εἰ καὶ ἀπλῶς ὑφεστήκασιν ἐν τῇ ἑαυτῶν φύσει· πρόσωπον γὰρ ἐστὶν ὕπερ καὶ ὄλον ἐστὶν ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει. Ὁ δὲ νοῦς καὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ὑφεστῶτος ἀνθρώπου, καὶ ἕκαστα τῶν λοιπῶν δύο, ὡς μέρη τοῦ νοῦ αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἡ θεία ὁμοιότης εὐρίσκεται ἐν ἀνθρώπῳ ὡσπερ ἡ τοῦ Ἡρακλέους ὁμοιότης ἐν τῷ λίθῳ, ὅσον πρὸς τὴν ὁμοιότητα τοῦ εἶδους, οὐ τὴν τῆς φύσεως· καὶ διὰ τοῦτο ἡ Γένεσις λέγει τοῦ Θεοῦ εἰκόνα εἶναι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Εὐρίσκεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πράγμασιν ὁμοιότης τις τῆς θείας Τριάδος, καθόσον ἕκαστον ἐνεστὶ τῇ ἑαυτοῦ οὐσίᾳ, καὶ εἶδει τινὶ μορφοῦται, καὶ τάξιν τινὰ ἔχει. Ἄλλ' ἢ μὲν τοῦ νοῦ σύλληψις ἐν τῷ νοητῷ εἶναι ἐστὶν, ὡσπερ ἡ μορφωσις τοῦ εἶδους ἐν τῷ φυσικῷ εἶναι· ἢ δ' ἀγάπη, ὡσπερ ῥοπή τις ἢ τάξις ἐν τῷ φυσικῷ πράγματι. Ὅθεν καὶ τὰ μὲν εἶδη τῶν πραγμάτων πόρρωθεν ἀνάλογόν ἐστι τῷ Ἰῷ· ἢ δὲ τάξις τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, κάντευθεν διὰ τὴν ἀπωκισμένην καὶ ἀμυδρὰν ἀναλογίαν, τὴν οὖσαν ἐν τοῖς ἀλόγοις, ἵχνη τῆς Τριάδος ἐν αὐτοῖς εἶναι λέγεται, ἀλλ' οὐκ εἰκῶν, ὡς ἐν τῷ Ἰώβ· „Μὴ τὰ ἵχνη τοῦ Θεοῦ καταλήψῃ“;

Ταῦτα περὶ τῆς θείας Τριάδος κατὰ τὸ παρὸν εἰρημένα ἀρκείτωσαν.

20 XXVII. — Περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου.

Λείπεται νῦν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς σαρκώσεως διαλαβεῖν, οὐ θαυμαστότερον οὐδὲν ἐν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ γεγονόσιν, καὶ πρὸς ὃ τὰ ἄλλα πάντα θαύματα τάττονται, ὅσα τε πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτό· πρὸς γὰρ τὴν τούτου πίστιν, γέγονασιν ἅπαντα.

25 Ταύτην τοίνυν τὴν θαυμαστὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου σάρκωσιν τοῖς θείοις λόγοις ἐπόμενοι καθομολογοῦμεν· ἐν γὰρ τῷ κατὰ Ἰωάννην λέγεται· „Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ὁ Παῦλος· „Ὡς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων“, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, ἐν οἷς ταπεινὰ φθέγγεται περὶ ἑαυτοῦ διὰ τὴν
30 προσληφθεῖσαν σάρκα, φησὶν· „Ὁ Πατήρ μου μείζων ἐστὶ“· καί· „Περίλυπός
f. 158 ἔστιν ἡ ψυχὴ μου | ἕως θανάτου“, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡσπερ τὰ ὑψηλὰ καὶ θεία κατὰ τὴν θείαν φύσιν φησὶν, ὡς τό· „Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐσμεν“, καί· „Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν“· καὶ τοῖς ἔργοις δὲ τοῦτο αὐτοῦ παρίστησι· τὸ μὲν γὰρ φοβηθῆναι καὶ λυπηθῆναι καὶ πεινῆσαι καὶ
35 ἀποθανεῖν ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀνάγεται φύσιν, τὸ δὲ ἰδίᾳ δυνάμει ἀσθενεῖς θεραπεύειν, νεκροὺς ἐγείρειν, τοῖς στοιχείοις τοῦ κόσμου ἐπιτάττειν μετ' ἐξουσίας, δαίμονας ἐλαύνειν, ἀμαρτίας ἀφιέναι, ἐκ νεκρῶν

14 ἀνάλογον sic A pour ἀνάλογα 17 Iob, 11, 7 27 Ioh. 1, 14 28 Phil. 2, 6
30 Ioh. 14, 28 Matth. 26, 38 32 Ioh. 10, 30 33 Ioh. 16, 15